

своїти з ними вдома, і розроблено поради: “Що розповідати дітям про природу”, “Як допомагати дітям вести самостійні спостереження за об’єктами та явищами природи”, “Як обладнати вдома куточок природи” тощо [3, 90].

Отже, забезпечивши умови для ефективного реалізації наступності в екологічному вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, можна досягти неперервності та ефективності їх екологічного виховання.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К. : Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 1999. – 59 с.
2. Грицан М. Сучасна екологічна освіта: передумови, принципи, завдання / М. Грицан, М. Курик // Дошкільне виховання. – 2001. – № 10. – С. 6–7.
3. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи : [матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.]. – Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2001. – 248 с.
4. Маршицька В. Екологічне виховання: соціально-моральні задачі / В. Мар-

шицька // Дошкільне виховання. – 2003. – № 11. – С. 7–9.

5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : [метод. посіб.] / З. Плохій. – К. : Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2002. – 173 с.

6. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання / З. Плохій // Дошкільне виховання. – 2008. – № 3. – С. 3–6.

7. Плохій З. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят / З. Плохій // Дошкільне виховання. – 2005. – № 7. – С. 19–21.

Стаття надійшла 03.02.2011 р.

УДК 373.2: 373.3

Валентина ВЕРТУГІНА

ПРОБЛЕМА ЗДІЙСНЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ВІДХИЛЕННЯМ ЗОРУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Valentina VERTUGINA

PROBLEM IMPLEMENTATION INDIVIDUALIZATION OF TRAINING AND EDUCATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES VIEW UNDER INCLUSIVE EDUCATION

Анотація: у статті порушується питання щодо розуміння педагогами поняття “індивідуалізація”, наголошується на індивідуалізації виховання і навчання дітей з вадами зору, готовності майбутніх педагогів до реалізації індивідуального підходу до дітей з особливими потребами.

Annotation: the article raises questions about teachers understand the concept of “individualization”, marked on the individualization of education and teaching children with visual impairments, the readiness of future teachers to the individual approach to children with special needs.

Ключові слова: індивідуалізація, діти з відхиленням зору, інклюзивна освіта, індивідуальна програма розвитку.

Key words: personalization, children with deviations of view, Inclusive education, individual development program.

Мета: розкриття сутності індивідуального підходу до виховання дітей дошкільного віку з відхиленням зору.

Варіативна освіта надає можливість для створення різних навчальних закладів як для здібних, обдарованих дітей, так і тих, котрі мають труднощі в навчанні та розвитку. Проте реальністю є залучення дітей з особливими потре-

бами до навчання і виховання в масових навчальних закладах, визнання їхніх прав на одержання рівних з іншими можливостей у різних галузях життя. Освіта такої категорії вихованців повинна допомогти у самовизначенні, самоідентифікації, самореалізації з урахуванням індивідуальності. Для реалізації мети педагоги мають знати й ухвалювати в процесі навчання і виховання індивідуальні особливості дітей. Проблема в тому, що в даний час не розроблено цілісної теорії, обґрунтованої концепції, методики розвитку індивідуальності дошкільника та учня початкових класів, не повністю розкрита сутність індивідуального підходу до виховання дітей дошкільного віку, а особливо осіб з проблемами розвитку, у тому числі й із зоровими відхиленнями.

Проблемі індивідуального та диференційованого підходу до виховання і навчання дітей завжди приділялась значна увага. На необхідності поцінування своєї особистості кожної людини, глибокого знання її індивідуальних відмінностей наголошували як вітчизняні (П. Блонський, В. Зеньківський, І. Павлов, С. Русова, І. Сеченов, К. Ушинський), так і зарубіжні вчені (М. Монтесорі, Ж. Піаже, Ф. Фребель). Нині висвітленням питання індивідуалізації навчання і виховання дітей дошкільного

віку переймаються відомі фахівці в галузі педагогіки і психології. Так, зміст, методи, умови вивчення індивідуальних особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку розкрито в працях С. Кулачківської, С. Ладивір, Л. Подоляк.

Л. Артемова, А. Богуш, З. Борисова, Е. Вільчковський, Н. Лисенко, Т. Поніманська акцентують на змісті, методах, формах індивідуалізованого навчання і виховання дошкільників у різних видах діяльності.

Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук В. Кузьменко присвячена темі “Психолого-педагогічні основи розвитку індивідуальності дитини від 3 до 7 років”, у якій обґрунтовано положення про необхідність інтегрованого підходу до розгляду індивідуальності дошкільника, доведено, що визначальним тут є гармонійна активізація процесів творчості, суб’єктності та довірливості [4].

С. Ладивір порушує питання індивідуалізації виховання дитини в умовах дитячого садка [1]. С. Кулачківська працює над проблемою диференціації та індивідуалізації виховання і навчання дошкільників. Л. Куземко досліджує професійну підготовку майбутнього педагога до реалізації індивідуального підходу.

Над розробленням індивідуальних навчальних програм і планів для дітей з особливими потребами працюють учені А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій. Деякі аспекти індивідуального виміру наступності в розвитку і навчанні таких дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку розглядаються в дослідженнях О. Мартинчук. Однак варто зазначити, що ґрунтового вивчення проблеми індивідуалізації навчання і виховання дітей з відхиленнями зору в умовах інклюзивного навчання і виховання наразі не існує.

У проєкті Державного стандарту соціальних послуг, який розроблений на виконання Закону України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” (від 5 жовтня 2000 р.), Закону України “Про соціальні послуги” (від 19 червня 2003 р.) приділяється значна увага освітнім послугам: зазначено, що вони мають бути спрямовані на здобуття освіти відповідного рівня на основі державних гарантій та стандартів з урахуванням психофізичного розвитку кожної дитини. Зміст і обсяг соціальних послуг у ході інклюзивного навчання визначаються індивідуально для кожної дитини з особливими потребами залежно від її стану та потреб. Основою для надання послуг є індивідуальні плани, а також рекомендації експертів щодо задоволення специфічних потреб інтегрованих дітей. Керуючись положеннями даного проєкту, групою дослідників (Н. Софій, Ю. Найда, А. Колупаєва) розроблена модель інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку, яка охоплює складові його забезпечення і водночас враховує об’єктивні реалії розвитку системи освіти, у тому числі спеціальної, в Україні [2, 230–231].

Звертаємо увагу на те, що в даний час більшість педагогів як дошкільних навчальних закладів, так і шкіл не готові до роботи в умовах інклюзивного навчання, тим більше, розроблення спеціальних, зокрема, індивідуальних навчальних планів, програм, підручників, дидактичних засобів з урахуванням вимог особистісно діяльнісного підходу. В основному вони вважають, що, працюючи з такими дітьми, потрібно індивідуалізувати лише корекційно-відновлювальну роботу, забуваючи про те, що корекційно-відновлювальний аспект – це лише одна складова особистісного розвитку дитини з особливими потребами. Проте зазначимо, що індивідуалізація – урахування в процесі навчання і виховання індивідуальних особливостей дітей у всіх його формах і

методах. У “Педагогічній енциклопедії” даний термін визначається як “організація навчального процесу, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання”. Отже, індивідуалізація може стосуватись процесу навчання, змісту освіти, побудови шкільної системи. Коли мова йде про процес навчання, то не потрібно забувати про таку форму індивідуалізації, як диференційоване навчання, – організацію навчального процесу, за якої створюються умови, що дають змогу кожному розкрити потенційні навчальні можливості: дитина повинна мати свободу засвоювати знання з оптимальною для неї швидкістю відповідно до її здібностей та особливостей розвитку. Скажімо, комусь через фізичні бар’єри не підходять умови навчання; іншим через порушення зору чи слуху недоступні традиційні для звичайної школи способи набуття знань; ще інших не влаштовують темп, складність та обсяг навчальних навантажень [5]. На нашу думку, діти з вадами зору якнайшвидше потребують розуміння дорослими проблеми індивідуалізації навчання і виховання, щоб не спричинити надалі їхньої суспільної дезадаптації. Як зазначає Л. Куземко, проблема підготовки майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу є актуальною та потребує ґрунтового дослідження з метою розроблення методичних матеріалів для впровадження їх в освітній процес вищих навчальних закладів [3].

Зазначимо, що робота з дітьми з вадами зору по-своєму особлива. Наприклад, науковцями давно доведено, що зоровий та мовний центри кори головного мозку розташовані поруч і не мають чітких меж. Тому, як правило, часто в дошкільників вади зору поєднуються з мовними, що істотно впливає на розвиток комунікативних умінь, адаптацію, участь в ігровій діяльності.

Зауважимо, що в світлі сучасних вимог до навчання і виховання вихователів в дошкільному навчальному закладі і вчитель в загальноосвітній школі, де навчаються діти з порушенням зору, повинні бути підготовлені до роботи з ними і знати, як здійснювати індивідуалізацію навчально-виховного процесу, щоб не зашкодити розвитку жодної дитини, котра відвідує інклюзивний клас чи групу. На жаль, аналіз реального життя такої особистості в колективі свідчить, що принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу потребує впровадження в практику роботи з дітьми як дошкільного, так і шкільного віку. І це очевидно: якщо для дитини з

особливими потребами буде створена програма індивідуального розвитку, то вона прийде до школи підготовленою не тільки з позиції розумового розвитку, а й психологічно, соціально адаптована до нових умов життя. Діти з відхиленням зору зможуть реально сприймати навколишній світ, природу, взаємини між людьми, а передумовами до цього стане праця над формуванням кольоровідчуття, удосконаленням біокулярного зору, розвитком стереоскопічного зору, що дозволить попереджати, коригувати, відновлювати близорукість, далекобачення, астигматизм, спазми акомодатції очей, косоокість, амбліопію.

Отже, освітній простір, у якому перебуває дитина з проблемами зору, передбачає використання особистісно-орієнтованих методів навчання, в основі яких індивідуальний підхід до кожного з урахуванням усіх індивідуальних особливостей. Відкритим залишається питання забезпечення індивідуального виміру наступності в освітньо-виховній діяльності дошкільних навчальних закладів і початкової школи в умовах інклюзивної освіти.

Таким чином проблеми індивідуалізації виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами, а особливо з відхиленням зору, оновлення форм та збагачення змісту підготовки педагогів і психологів у напрямі підвищення компетентності в питаннях розвитку індивідуальності вихованця є актуальною та потребує наукових розвідок і досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Індивідуалізація виховання дошкільника : [навч. посіб.] / Ладивір С. О., Піроженко Т. О., Вовчик-Блакитна О. О. та ін. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 152 с.
2. Колупаєва О. О. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : [монографія]. – К. : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
3. Куземко Л. В. Професійна підготовка майбутнього педагога до реалізації індивідуального підходу як педагогічна проблема / Л. Куземко // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2010. – № 8. – С. 92–94.
4. Кузьменко В. У. Психолого-педагогічні основи розвитку індивідуальності дитини від 3 до 7 років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук / В. У. Кузьменко. – Київ, 2006. – 26 с.
5. Обухівська А. Сучасна діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій / Антоніна Обухівська, Вікторія Луценко // Дошкільне виховання. – 2010. – № 6. – С. 18–20.
6. Проєкт Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К. – 2002. – 15 с.

Стаття надійшла 25.01.2011 р.